

PRENOVA EVROPE

POSVETOVANJE
PRISPEVKI ZA SLOVENSKI NACIONALNI PROGRAM II

PRENOVA EVROPE

PRENOVA EVROPE

Prispevki za slovenski nacionalni program II

Avtorji

Matej Avbelj, Tadej Bajd, Darko Darovec, Matjaž Gams, Bojan Godeša,
Niko Grafenauer, Tomaž Grušovnik, Spomenka Hribar, Tine Hribar,
Peter Jambrek, Peter Kovačič-Peršin, Jernej Letnar Černič, Jože Mencinger,
Borut Pahor, Andrej Rahten, Dimitrij Rupel, Marko Ivan Rupnik, Rok Svetlič

Uredil

Tine Hribar

Koordinacija

Špela Truden, Katja Kleindienst

Jezikovni pregled

Jernej Županič

Prevod v angleščino

Špela Truden

Oblikovanje ovitka

Lučka Pavare

Logotip

Ranko Novak

Prelom, priprava in tisk

Setzer, Danilo Radanovič s. p.

Naklada

300 izvodov

Izdala in založila

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI

Sprejeto na seji razreda za družbene in zgodovinske vede dne 29. marca 2017 in
na seji predsedstva SAZU dne 18. aprila 2017.

Natisnjeno junija 2017 v Ljubljani

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

327(497.4:4)(082)
061.1EU(082)

PRENOVA Evrope : prispevki za slovenski nacionalni program II / [avtorji Matej Avbelj ...
[et al.] ; uredil Tine Hribar ; prevod v angleščino Špela Truden]. - Ljubljana : Slovenska
akademija znanosti in umetnosti, 2017

ISBN 978-961-268-051-0
1. Avbelj, Matej 2. Hribar, Tine, 1941-
290484992

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI
ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SLOVENICA

PRENOVA EVROPE

POSVETOVANJE
PRISPEVKI ZA SLOVENSKI NACIONALNI PROGRAM II

LJUBLJANA 2017

KAZALO

<i>Uvodno pojasnilo</i>	7
Predsednik SAZU Tadej Bajd <i>Pozdravni nagovor</i>	12
Predsednik RS Borut Pahor <i>Misli s svojo glavo, misli evropsko</i>	16
Niko Grafenauer <i>Ozadja 57. številke Nove revije</i>	19
Dimitrij Rupel <i>Železo in žamet (Novi prispevki za slovenski nacionalni/evropski program)</i>	29
Peter Jambrek <i>Nova evropska ustava</i>	62
Matej Avbelj <i>Evropska unija kot nedržavna federacija</i>	79
Jože Mencinger <i>Zakaj je »manj« Evrope boljše kot »več« Evrope?</i>	90
Darko Darovec <i>Geostrateška vloga slovenskega prostora v zgodovini in danes</i>	100
Matjaž Gams <i>Globalizem in prednosti superinteligence za Republiko Slovenijo</i>	118

Andrej Rahten <i>Srednja Evropa, slovenske izkušnje in perspektive</i>	129
Peter Kovačič-Peršin <i>Dileme Slovencev med narodom in državo</i>	136
Rok Svetlič <i>Subjektiviteta Slovencev kot nacije in avtoimunski odziv</i>	144
Jernej Letnar Čerňič <i>Varstvo človekovega dostojanstva v slovenski družbi</i>	159
Bojan Godeša <i>Vprašanje sprave – posledice v slovenski družbi</i>	170
Spomenka Hribar <i>Avantgardno sovraštvo in sprava II</i>	182
Tomaž Grušovnik <i>Slovenija in tretji korak v etičnem zaporedju</i>	193
Marko Ivan Rupnik <i>Preroškost srca</i>	204
Tine Hribar <i>Slovinci in druga evropska renesansa</i>	213
Abstracts	228

UVODNO POJASNILO

Tine Hribar

»V februarju leta 1987 je izšla 57. številka *Nove revije* z naslovom *Prispevki za slovenski nacionalni program*. Avtorji so se zavzemali za parlamentarno demokracijo, a zavedali so se tudi dejstva, ki ga je v *Izvorih totalitarizma* izpostavila Hannah Arendt, da je nacionalna država pogoj demokracije. S tem pa tudi predpostavka človekovega dostojanstva, njegovih temeljnih pravic in državljanskih svoboščin.

Po osamosvojitvi leta 1991, ko si je slovenski narod z Republiko Slovenijo priboril svojo lastno nacionalno državo, smo postali člani Organizacije združenih nacij, Evropske unije, OECD in vrste drugih ustanov. V letu 2008 smo vodili Svet EU. Zrasli smo z Evropo. Toda v teh letih je Evropa zašla v takšno krizo, da z več različnih strani prihajajo pobude za oblikovanje nove evropske ustave in programa za evropski preporod. Govorili bi lahko o drugi renesansi Evrope.

In Slovenci? Tri desetletja smo se ravnali po evropski uri resnice za Slovenijo. Zdaj je čas, da se obrnemo in začnemo uveljavljati svojo, slovensko resnico, tudi v odnosu do Evropske unije.«

Tako je pisalo v vabilu na posvetovanje (1. marca 2017) *Prispevki za slovenski nacionalni program II*, ki smo ga začeli pripravljati junija 2016. V pripravljalnem odboru smo bili akademik Niko Grafenauer, akademik Tine Hribar, prof. dr. Dimitrij Rupel, prof. dr. Peter Jambreč in predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Tadej Bajd. Vanj smo kot sodelavca 57. številke *Nove revije* povabili tudi akademika Draga Jančarja, a povabila ni sprejel, saj se v zadnjem času posveča izključno pisateljevanju.

Na Slovensko akademijo znanosti in umetnosti kot pokroviteljico smo se obrnili, ker je akademija že predhodno izpričala duhovno širino in moralni pogum s tem, ko je, kar je razvidno iz »Pozdravnega nagovora« predsednika akademije Tadeja Bajda, leta 2014 zahtevala – v javnosti je to

storilo samo še Društvo slovenskih pisateljev pod predsednikom Venom Tauferjem – pokop nepokopanih žrtev revolucije.

Vsebinsko te zahteve je v letu 2016 začel udeleževati predsednik Republike Slovenije Borut Pahor, ki je že pred dvajsetimi leti, leta 1997, kot predsednik Državnega zbora skušal doseči sprejem deklaracije o narodni spravi, a ni dobil dovolj velike parlamentarne podpore. Upam, da bo drugače z »Ljubljansko pobudo«, pobudo za oblikovanje nove evropske ustave oziroma nove ustavne pogodbe Evropske unije.

Akademik Niko Grafenauer, ki izpostavlja ozadja nastanka 57. številke *Nove revije s Prispevki za slovenski nacionalni program*, je bil glavni urednik te številke, torej je že po tej vlogi med najbolj kompetentnimi za prikaz tega, kaj se je tedaj pravzaprav dogajalo v slovenski uradni, partijski politiki na eni strani, na drugi strani pa med oporečniki, tvorci samostojne in demokratične Slovenije, temelječe na prostosti duha.

Dr. Dimitrij Rupel je bil odgovorni urednik, kar je tedaj pomenilo: kazensko odgovoren za vse, kar je objavila *Nova revija*. Če bi nas tedaj zaprli, bi bil prvi med zaporniki. Zvezni, jugoslovanski tožilec je obtožnico sicer vložil le zoper Jožeta Pučnika, Marjana Rožanca, Ivana Urbančiča, Spomenko Hribar in Tineta Hribarja, toda po njihovi obsodbi bi bil zagotovo obsojen tudi Dimitrij Rupel. A stvari so se zasukale tako, da je postal prvi zunanji minister nove države, Republike Slovenije, in med drugim dosegel tudi to, da je bila sprejeta v Organizacijo združenih nacij.

Predlog nove evropske ustave je napisal dr. Peter Jambreč, ki je v 57. številki *Nove revije* objavil tekst o pravici slovenskega naroda do samoodločbe, potem pa je bil organizator vseh skupin, ki so pripravljale slovensko osamosvojitveno ustavo: od »pisateljske ustave« (1988) prek »Demosove ustave« (1989) do Ustave Republike Slovenije (1990). Zdaj pa bo očitno ne le predlagatelj, ampak tudi organizator razprave o Ustavi Evropske unije, morda imenovani tudi Ustava Združenih držav Evrope.

Referat »Evropska unija kot nedržavna federacija« ustavnega teoretika dr. Mateja Avblja z inovativno idejo o novi obliki federacije pomeni enega prvih prispevkov k razpravi o novi evropski ustavi.

Akademik Jože Mencinger z referatom »Zakaj je ›manj‹ Evrope bolje od ›več‹ Evrope?« izpostavlja nujnost sprememb dosedanje evropske ekonomske politike, temelječe na neoliberalistični politični ekonomiji in unitaristični naravnosti. Naravnosti, ki je Evropsko unijo z različnimi subinijami pripeljala v krizo, sredi katere smo.

Dr. Darko Darovec z referatom »Geostrateška vloga slovenskega prostora v zgodovini in danes« kaže na geopolitične možnosti izhoda iz obsto-

ječe krize, če bi Republika Slovenija bolj upoštevala svojo stoletno vpetost v srednjeevropski prostor, konkretno v povezave med notranjeavstrijskimi deželami v Avstro-Ogrski, med katere so spadale Kranjska in druge slovenske pokrajine.

V referatu »Globalizem in prednosti superinteligence za Republiko Slovenijo« dr. Matjaž Gams opozarja na neizmerno moč, ki jo v dveh desetletjih utegne doseči umetna inteligenca. Moč, ki ima lahko pozitivne, lahko pa tudi negativne, celo uničujoče posledice. Kako obvladati superinteligenco, da ne bo ona obvladala nas?

Referati drugega dela posvetovanja so ravno tako usmerjeni k evropskosti in globalnosti, vendar je pri njih poudarek na pogledu od znotraj navzven, iz slovenske domovine v svet oziroma na svet. Tako se dr. Andrej Rahten osredotoči na Srednjo Evropo, toda z vidika slovenske izkušnje in slovenske perspektive.

Peter Kovačič-Peršin, ki je leta 1986 z objavo bloka »Slovensko narodno vprašanje danes« v *Reviji 2000* spodbudil pripravo 57. številke *Nove revije*, v zdajšnjem prispevku »Dileme Slovencev med narodom in državo« razgrinja dileme, ki izhajajo iz razmerja med narodom in državo oziroma državami; tako tistimi, v katerih smo Slovenci nekdaj živeli v podrejenem položaju, kot sedanjo, lastno državo, v kateri naj bi živeli suvereno in avtonomno. A ob morebitnem razpadu Evropske unije se moramo pripraviti tudi na najslabšo možnost: da se bomo kot narod spet znašli v položaju brez suverenosti.

Dr. Rok Svetlič v referatu »Subjektiviteta Slovencev kot nacije in avtoimunski odziv« opozarja na notranje nevarnosti, ki bi nas utegnile potisniti na rob situacije, ki bi vodila k izgubi nacionalne države. To so težnje, ki nas vodijo v obrambne mehanizme in so morda celo dobronamerne, a v resnici samorazkrojevalne.

Med razkrojevalne dejavnike sodi tudi nespoštovanje človekovega dostojanstva. Zato nas dr. Jernej Letnar Černič z naslovom svojega referata sprašuje: »Varstvo človekovega dostojanstva v slovenski družbi?«. In pred nas postavlja primere, ko je ta vladavina slej ko prej prezrta, celo prezirana.

S problemom človekovega dostojanstva je neposredno povezano vprašanje narodne sprave. Dr. Bojan Godeša pokaže na posledice nerešene vprašanja narodne sprave. Kot avtor knjige *Čas odločitev – katoliški tabor in začetek okupacije* navaja, da je ob napadu sil osi na Jugoslavijo vladajoča elita sprejela odločitev, da svoj obstoj poveže z usodo sil osi, kar pomeni, da je odgovorna za medvojno aktivno kolaboracijo z okupatorjem. Zato se nikakor ne more razglašati za »moralnega zmagovalca« in s tem za Subjekt poosamosvojitvene Slovenije.

V referatu »Avantgardno sovraštvo in sprava II« se dr. Spomenka Hribar navezuje na svoj prispevek enakega naslova v 57. številki *Nove revije*, v katerem je demaskirala vodilno vlogo Zveze komunistov kot samozvanega Subjekta slovenskega naroda. Razredno sovraštvo, ki ga je širil ta Subjekt v imenu revolucije, je vnaprej onemogočilo vsakršno spravo. Danes se takšna drža ponavlja pri apologetih kolaboracije. Seveda tudi njihovo obnašanje ne deluje spravno, marveč protispravno. Do sprave bo prišlo, ko bodo dediči partizanstva obsodili revolucijo in njeno nasilje, dediči odpora proti revoluciji pa kolaboracijo in njena izdajstva.

K spravi na drugi, širši ravni poziva dr. Tomaž Grušovnik z referatom »Slovenija in tretji korak v etičnem zaporedju«, v katerem se zavzema za pravice vseh živih bitij, torej tudi živali.

Pater dr. Marko Ivan Rupnik, svetovno znani sakralni umetnik in profesor teologije, nam v referatu »Preroškost srca« pokaže, da um, ki ne razmišlja s srcem, preceni idejo oziroma projekt, ga podpre s svojo strastnostjo, iz tega pa nastane ideologija. Srce to dobro ve in zato opozarja človeka, da nobena ideja ne more postati pomembnejša od človekovega življenja. Noben projekt neke skupine ne more biti zares dober, če radikalno izključuje druge. Srce ve, da narod ne more zdravo ustvarjati in se veseliti, če mora mašiti jame groze. Kajti nemogoče je, da groza, ki so jo mnogi doživeli, ne bi bila del vseh, zato nam je tudi bolečina skupna. Torej je prav srce tisto območje, v katerem se bomo Slovenci srečali, da dočakamo nov dan osvoboditve, ko bo noč mimo za vse. Pri krščanskem razodetju Boga gre za ljubeče občestvo svetih oseb. Zato je za kristjana identiteta človeka v odnosu z drugim. *Tu es, ergo sum. Ti si, torej jaz sem.*

Težišče mojega referata »Slovenci in druga evropska renesansa« je v utemeljitvi soodvisnosti osamosvojitve slovenskega naroda z osamosvojitvijo Evrope. Slovenska osamosvojitve bi bila vredna še enkrat toliko, če bi bila osamosvojena, neodvisna in samostojna tudi Evropa oziroma Evropska unija. To skupno osamosvojitve je moč doseči le s pomočjo svetovnega etosa, pravrednot človeka in človečnosti: svetosti življenja, posvečenosti mrtvih, človekovega dostojanstva in zlatega pravila etičnosti. V nasprotju z njim je tudi to, da nekaterim evropskim narodom še zmerom ni priznana pravica do samoodločbe.

Naj zavoljo primerjave *Prispevkov za slovenski nacionalni program I in II* dodam še kazalo 57. številke *Nove revije*: Tine Hribar: »Slovenska državnost«, Ivan Urbančič: »Jugoslovanska nacionalistična kriza« in Slovenci v perspektivi konca nacije«, Dimitrij Rupel: »Odgovor na slovensko narodno vprašanje«, Spomenka Hribar: »Avantgardno sovraštvo in sprava«, Veljko Namorš: »O vprašanju slovenskega jezika v JLA«, Alenka

Goljevšček: »Arhaičnost: civilnost«, Jože Pučnik: »Politični sistem civilne družbe«, Gregor Tomc: »Civilna družba pod slovenskim socializmom«, France Bučar: »Pravna ureditev položaja Slovencev kot naroda«, Peter Jambrek: »Pravica do samoodločbe slovenskega naroda«, Janez Jerovšek: »Slovenska univerza včeraj, danes, jutri«, Veljko Rus: »Slovenci in intergeneracijska socialna politika«, Marjan Rožanc: »Nekaj iracionalnih razsežnosti«, Jože Snoj: »Moderni kristjan in absurd slovenstva«, Drago Jančar: »Slovenski eksil« in Niko Grafenauer: »Oblike slovenskega samomora«. Ideje o osamosvojitvi Slovenije in parlamentarni demokraciji iz te številke *Nove revije* so se uresničile v treh letih.

Na posvet *Prispevki za slovenski nacionalni program II* smo se začeli pripravljati sredi leta 2016. Konec leta smo določili datum posveta in razposlali vabila predvidenim referentom. Po naključju je ta datum sovpadel z datumom, ko so v Bruslju objavili belo knjigo s petimi scenariji oziroma možnimi oblikami nadaljnjega obstoja Evropske unije. Dogajanja torej nismo le dohitevali, tudi ne prehitevali, pač pa smo sredi njega, z lastnimi predlogi, kako prenoviti Evropo.